

IXTISOSLASHTIRILGAN IJTIMOY MUASSASALARNING TURLARI VA VAZIFALARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17577179>

Tolibov Bekzod Xakimovich

*Farg'ona davlat universiteti ijtimoiy ish kafedrası mudiri,
Sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Turg'unova Diyoraxon Nabijon qizi

*Farg'ona davlat universiteti
Ijtimoiy ish kafedrası 1- kurs magistranti*

Annotatsiya

Ushbu maqolada ixtisoslashtirilgan muassasalarning ijtimoiy sohadagi o'рни, ularning turlari hamda asosiy vazifalari tahlil qilingan. Maqolada O'zbekiston Respublikasida faoliyat yuritayotgan ixtisoslashtirilgan muassasalar faoliyatining huquqiy asoslari, ularning jamiyatdagi ahamiyati va xorijiy tajribalar bilan qiyosiy tahlili keltirilgan. Shuningdek, muallif tomonidan mavjud muammolar ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar

ixtisoslashtirilgan muassasa, ijtimoiy himoya, rehabilitatsiya, ijtimoiy xizmat, nogironlik, maxsus ta'lim, ijtimoiy ish.

Kirish

Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasida aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash masalasi davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aholining ijtimoiy jihatdan himoyaga muhtoj qatlamlariga manzilli yordam ko'rsatish, ularni rehabilitatsiya qilish va jamiyatga moslashtirishda ixtisoslashtirilgan muassasalar alohida o'rin tutadi.^[38] Ushbu muassasalar insonparvarlik tamoyillariga asoslangan holda nogironligi bo'lgan shaxslar, yolg'iz keksalar, qarovsiz bolalar va kam ta'minlangan oilalarga yordam ko'rsatadi. Davlat tomonidan ularning huquqlarini himoya qilish, moddiy va ma'naviy qo'lab-quvvatlash uchun maxsus qonunlar va dasturlar ishlab chiqilgan^[39]

Asosiy qism

Ixtisoslashtirilgan muassasalar mohiyati "Ixtisoslashtirilgan muassasa" tushunchasi ma'lum toifadagi aholiga ijtimoiy, pedagogik, psixologik yoki tibbiy xizmat korsatish uchun maxsus tashkil etilgan muassasani anglatadi. Ular davlat,

³⁸ O'zbekiston Respublikasi "Ijtimoiy xizmatlar to'g'risida"gi Qonuni, 2018-yil.

³⁹ Karimov I.A. "Ijtimoiy himoya – davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi" Toshkent, 2017

jamoat yoki nodavlat tashkilotlari shaklida faoliyat yuritadi .^[40] Ijtimoiy ish tizimida bu muassasalar fuqarolarga zarur yordam ko'rsatish, ularni jamiyat hayotiga qayta jalb etish, ijtimoiy moslashuv va reabilitatsiyani ta'minlash orqali ijtimoiy adolatni qaror toptiradi ^[41]

Ixtisoslashtirilgan muassasalarning turlari. O'zbekiston Respublikasida quyidagi asosiy turlar mavjud.

• **Ijtimoiy xizmat muassasalari-** Bu turdagi muassasalar aholining turli ijtimoiy qatlamlariga xizmat korsatadi. Masalan, "Muruvvat" internat uylari, "Saxovat" uylari, "Mehribonlik" uylari, "Ijtimoiy moslashtirish markazlari" shular jumlasidandir. Ularning faoliyati Bandlik va ijtimoiy himoya vazirligi tomonidan muvofiqlashtiriladi ^[42].

• **Tibbiy-reabilitatsiya muassasalari-** Ushbu muassasalar nogironligi bo'lgan shaxslar va reabilitatsiyaga muhtoj insonlar uchun tibbiy, fizioterapevtik, psixologik xizmatlar ko'rsatadi. Ular ijtimoiy xizmatlar tizimining sog'liqni tiklash bo'g'nini tashkil etadi.^[43]

• **Maxsus ta'lim muassasalari-** Bolalar ta'limida nogironlik, eshitish, ko'rish, nutq yoki intellektual rivojlanishdagi cheklanishlar uchun maxsus sharoitlar yaratilgan maktab va internatlar shular jumlasidandir. Bu muassasalarda defektolog, logoped va psixologlar faoliyat yuritadi .

• **Reabilitatsiya va moslashtirish markazlari-** Ijtimoiy hayotda o'z o'rnini topa olmagan shaxslarni ijtimoiy mehnatga qayta jalb etish, ularga psixologik yordam ko'rsatish bilan shug'ullanadi. Ularning faoliyati insonni jamiyatga qayta integratsiya qilishga qaratilgan .^[44]

• **Psixologik yordam markazlari-** Bu muassasalar stress, oilaviy nizolar, ruhiy bosim holatlarida yordam korsatadi. Ular ijtimoiy ishning psixologik xizmat yo'nalishida muhim o'rin tutadi.^[45]

Ixtisoslashtirilgan muassasalarning vazifalari- Ixtisoslashtirilgan muassasalarning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat.

• Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlariga manzilli yordam ko'rsatish

- Nogiron shaxslarni reabilitatsiya qilish va jamiyatga integratsiya etish
- Bolalar va keksalar uchun xavfsiz ijtimoiy muhit yaratish
- Ijtimoiy xizmat turlarini takomillashtirish va innovatsiyalarni joriy etish

⁴⁰ Shirinova N., Po'latova P. "Ijtimoiy ish asoslari", Toshkent, 2020

⁴¹ Nurmuxamedova L.Sh. "Ijtimoiy pedagogika", Toshkent, 2021

⁴² P olatova P.M., Yakubjonova D.B. 'Maxsus pedagogika", Toshkent, 2019

⁴³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4799-son qarori, 2020-yil.

⁴⁴ Mamarajabova Z.N. "Ijtimoiy ishda innovatsion yondashuvlar", Toshkent, 2023.

⁴⁵ Xolmatova Z. "Nogiron bolalar bilan ishlashda ijtimoiy ishning o'rni", Ilmiy maqola, 2022.

- Psixologik, pedagogik va tibbiy yordamni uyg'un holda amalga oshirish^[46].

Huquqiy asoslar.

O'zbekiston Respublikasida ixtisoslashtirilgan muassasalar faoliyatini tartibga soluvchi asosiy hujatlar.

- "Ijtimoiy xizmatlar to'g'risida"gi Qonun (2018-yil)
- "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonun (2021-yil);
- Prezidentning PQ-4799-sonli qarori "Ijtimoiy soha va rehabilitatsiya tizimini rivojlantirish to'g'risida" (2020-yil) ^[47].

Xorijiy tajriba.

Xorij mamlakatlari tajribasiga nazar tashlansa, Germaniya, Yaponiya, Rossiya kabi davlatlarda ixtisoslashtirilgan muassasalar nodavlat sektor bilan hamkorlikda faoliyat yuritadi. Masalan, Germaniyada "social care" tizimi ijtimoiy ishchi, shifokor, psixolog va volontyorlarning birgalikdagi xizmatiga asoslangan ^[48]. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda nodavlat sektorni rivojlantirish, jamoatchilik asosida xizmat ko'rsatish shakllarini kengaytirish yolga qoyilgan.

Xulosa

Umuman olganda, ixtisoslashtirilgan muassasalar jamiyat hayotida juda muhim o'rin tutadi. Chunki bu muassasalar yordamga muhtoj, nogironligi bolgan, yolg'iz yoki qari fuqarolarga kerakli yordamni korsatadi. Ular insonparvarlik, g'amxo'rlik va mehr-shafqat asosida ishlaydi. Bugungi kunda davlatimiz tomonidan bunday muassasalarga katta e'tibor qaratilmoqda, ularning sharoitlari yaxshilanmoqda, mutaxassislar tayyorlanmoqda. Shunga qaramay, hali qilinadigan ishlar ham ko'p. Menimcha, ixtisoslashtirilgan muassasalarning faoliyatini yanada kuchaytirish, ularda ishlaydigan mutaxassislarning malakasini oshirish, shuningdek, aholining bu soha haqida xabardorligini kengaytirish muhim. Chunki har bir inson mehr va g'amxorlikka loyiq, Ana shunday muassasalar orqali jamiyatimizda mehr, birdamlik va ijtimoiy barqarorlik kuchayadi. Shuningdek, ixtisoslashtirilgan muassasalar faoliyatini yanada takomillashtirishda ularning ichki boshqaruv tizimini kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega. Chunki har bir muassasaning samarali ishlashi rahbariyatning mas'uliyati, tashkilotchiligi va insoniy yondashuviga bog'liq. Mutaxassislarning tajribasi va halolligi bu jarayonda katta o'rin tutadi. Bugungi kunda davlat tomonidan ushbu muassasalar uchun yangi imkoniyatlar yaratilmoqda. Jumladan, innovatsion yondashuvlar joriy etilmoqda, ijtimoiy ishchilar uchun maxsus o'quv kurslari tashkil qilinmoqda. Bu esa aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirishga yordam beradi. Shu bilan

⁴⁶ O'zbekiston Respublikasi Bandlik va ijtimoiy himoya vazirligi hisobotlari, 2024.

⁴⁷ "Nogironligi bolgan shaxslarning huquqlari to'g'risida" Qonun, 2021-yil.

⁴⁸ European Social Work Journal, 2020-yil

birga, nodavlat tashkilotlar va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorligi ham katta ahamiyatga ega. Ularning qo'llab-quvvatlovi orqali ixtisoslashtirilgan muassasalar faoliyatida ochiqlik, shaffoflik va samaradorlik yanada ortadi. Xulosa qilib aytganda, ixtisoslashtirilgan muassasalar jamiyat hayotining ajralmas qismi bo'lib, ularning faoliyati insonparvarlik va g'amxo'rlik tamoyillariga asoslanadi. Har bir insonning baxtli va munosib hayot kechirishi uchun shunday muassasalar faoliyatini rivojlantirish, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash eng muhim vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ijtimoiy xizmatlar to'g'risida"gi Qonuni, 2018-yil.
2. Karimov I.A. "Ijtimoiy himoya - davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi" Toshkent, 2017
3. Shirinova N., Po'latova P. "Ijtimoiy ish asoslari", Toshkent, 2020
4. Nurmuxamedova L.Sh. "Ijtimoiy pedagogika", Toshkent, 2021
5. Polatova P.M., Yakubjonova D.B. "Maxsus pedagogika", Toshkent, 2019
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4799-son qarori, 2020-yil.
7. Mamarajabova Z.N. "Ijtimoiy ishda innovatsion yondashuvlar", Toshkent, 2023.
8. Xolmatova Z. "Nogiron bolalar bilan ishlashda ijtimoiy ishning o'rni", Ilmiy maqola, 2022.
9. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va ijtimoiy himoya vazirligi hisobotlari, 2024.
10. "Nogironligi bolgan shaxslarning huquqlari to'g'risida" Qonun, 2021-yil.
11. European Social Work Journal, 2020-yil